

מצומצמת שיש בה גמירות דעת, אך היא בלתי אפשרית במכירה כללית של כל אדמות המדינה.

לאור עמדתו זו, שלא שללה את המכירה באופן עקרוני ומוחלט כמו ששלל זאת החזון איש למשל, ניסיתי להמיר את המכירה הכללית שאין בה גמירות דעת למכירות פרטיות מוגדרות שיש בהן גמירות דעת מלאה, הן מצד המוכרים, הן מצד הקונים והן מצד מינהל מקרקעי ישראל. גם אם המכירה באופן זה אינה לכתחילה, שהרי היא מפקיעה את קיום מצוות השמיטה במקום להתמודד עם קיומה, אי אפשר יהיה לטעון כנגד הסומכים על היתר זה שאין להם על מה שיסמוכו, או שהירות שהם אוכלים אסורים באיסור ספיחים¹¹.

ד. חלוקת פירות אוצר בית דין ברשתות שיווק

בנוגע לאפשרות לחלק פירות בקדושת שביעית ברשתות שיווק, או בחנויות בהן הקונים (כמו גם בעלי החנות עצמם) אינם מודעים להלכות קדושת הפירות - דעת הרב הייתה שעיקר מטרת בית הדין היא להביא את הפירות לציבור בעלות מינימלית, שיהיה ניכר שמדובר בפירות הפקר שגובים עליהם רק את הוצאות בית הדין על הטיפול שהיה נחוץ כדי לגדלן ולחלקן לציבור. אשר על כן, לדעתו במקרה שחנויות השמיטה, המשווקות את תוצרתן לאנשים שומרי תורה ומצוות המקפידים על קדושת שביעית, גובות עבור הוצאותיהן סכומים גדולים יותר מאשר גובות רשתות השיווק הגדולות על רכישת פירות דומים - עדיף שבית הדין יחלק את פירות השביעית באמצעות רשתות השיווק ולא באמצעות חנויות השמיטה.

ה. כשרות החלב לאור ניתוחי פרות

בפגישה עם הרב בקיץ תשנ"ט שאלנו אותו בעניין ניתוחי הפרות והשפעתן על כשרות החלב. לדעת הרב בהמה שנותחה ובמהלך הניתוח ניקבו את קיבתה הינה טריפה ודאית, ואין כל מקום לראותה כספק טריפה משום שאולי הניקוב היה באלכסון ולא גרם לה להיות טריפה, או מחמת שקיים ספק שאולי חלב סתם את הנקב או שמיד כשהמחט יצאה הנקב התכווץ ונסתם מאליו. ובוודאי שאין לראותה כספק מחמת העובדה שבהמות אלו חיות מעל י"ב חודש וממליטות ואין בהן כל סימני טריפה; אדרבה, לדעת הרב עובדות אלו רק מחמירות את המצב, מכיוון שאם אנו רואים שבהמה חיה י"ב חודש גם במקרים בהם היא טריפה ודאית - הרי שזה גורם לכך שגם במקרים של ספק טריפה אין אפשרות לסמוך כיום על כך שהבהמה חיה יותר מי"ב חודש כדי לשלול שהיא טריפה. על כן סבר הרב שלכתחילה עלינו

11 על פרטי השינויים ואופן היישום המעשי של המכירה יעויין ב'תחומין' כז (הרעיון הראשוני), ובכתב העת 'צהר' גיליון לב תשס"ח (הביצוע למעשה).

לברר האם בעדר ממנו רוצים לקחת חלב יש פרות מנותחות שנקבו את קיבתן, וצריך להתאמץ להוציאן כדי לא להיכנס לספק.

בדיעבד, כשפרות אלו לא הוצאו מהעדר, הרי שיש לדעתו להתיר את המוצרים שיוצרו מחלב העדר הזה אף לכשרות למהדרין במקרים שבהם יש ספק ספיקא - ספק אם חלב הבהמות המנותחות בטל בשישים, וספק אם הניתוחים נעשו באופן מטרף. (היום קיים פיקוח על ניתוחי הפרות, ואין צורך לסמוך על היתר דחוק זה). בנושא זה שאלנו גם האם העובדה שכיום חלק גדול מן הפרות הנשחטות נמצאות בבדיקתן טריפות משפיעה על כשרות החלב. הרב ענה שלדעתו אין בכך כל חשש, מכיוון שמדובר ברוב המקרים בטריפות מחמת חומרא, והבעיה תתעורר רק אם יהיה מיעוט ניכר וגדול של בהמות שטריפות באופן ודאי; אך הוא לא קבע לכך שיעור מדויק.

1234567

ו. "שלוש העברות" בייצור גבינות ויוגורט

כדי לייצר גבינות ויוגורט צריך החלב לעבור תהליכי החמצה ותסיסה, המתרחשים באמצעות חיידקים שמתרבים בחלב, ובמהלך התרבותם הם ניזונים מסוכר החלב (הלקטוז) אותו הם מפרקים לחומצה לקטית (חומצת חלב); כך הם גורמים להחמצת החלב, והפיכתו ליוגורט ואח"כ לגבינה. בתקופה הקדומה, לפני שהכירו את עולם החיידקים, נהגו להכניס לחלב לצורך החמצתו כמות מסוימת של חלב חמוץ או יוגורט, וכך מיליוני החיידקים שנוספו לחלב הטרי זירזו את תהליך ההחמצה. בתקופה המודרנית למדו לבודד את החיידקים הרצויים לתהליכי ההחמצה ולגדל אותם באופן מבוקר, וכיום משתמשים בתרביות חיידקים מזנים שונים, שכל אחד מהם מביא לתוצאה אחרת מבחינת הטעם, המרקם, המראה וכו'. תרביות אלו נקראות מחמצות, והן מיוצרות בחו"ל. כדי להכין מחמצות בכמויות מסחריות לתעשיית החלב משתמשים בזנים טהורים, אותם מגדלים באופן סטרילי ומבוקר על גבי מצע גידול מתאים, כל זן חיידקים על גבי מצע נפרד. מצעי גידול אלו כוללים כמעט תמיד חלב, או רכיבים מסוימים של חלב.

בתקופה בה לא היו מחמצות שיוצרו על בסיס חלב ישראל נהגו ועדות המהדרין, על סמך דברי הב"י ביו"ד סו"ס קטו, לעשות 'העברות' - הכניסו את המחמצת לכמות מסוימת של חלב ישראל, ולאחר שהחלב החל להתגבן ולהחמיץ העבירו אותו לכמות נוספת של חלב ישראל שהחל גם הוא להחמיץ ולהתגבן, ולבסוף העבירו את החלב הזה העברה שלישית לחלב ישראל נוסף, ורק מהחלב הזה השלישי ייצרו את כמויות החלב הגדולות המיועדות להפוך לגבינה או ליוגורט. והנה, לפני שנים רבות נאמר לי בשם הרב אלישיב, שלדעתו העברות אלו מועילות מדין תליה, שאנו תולים שהאיסור נותר ברוב ובמיעוט שנשפך לחלב החדש לא היה איסור; ממילא משמע שלדעתו העברות יועילו רק אם יעבירו כל פעם מיעוט של החלב המוחמץ לחלב החדש, ולא את כל הכמות. לעומת זאת, אני סברתי שה'העברות'